

Vadászatgazdasági tanulmányok

Írta: Thiringer János

I. Vadászati politika.

Valószínűnek tartom, hogy a lapok szakképzett olvasói tanulmánysorozatomban alapvető, vagy eddig sohasem hallott megállapításokat sem keresni, sem találni nem fognak. Amidőn arra határoztam magam, hogy mindazt, amit a vadászati gazdálkodás terén részben, mint gyakorlati vadászgazda tapasztaltam, részben a nemzetközi szakajtó és szakirodalom tanulmányozásából leszűrtem, sajátos viszonyainkra átvonatkoztatva némi rendszerbe szedjem és ennek alapján következtetéseket vonjak le: nem is ez a cél vezetett. Egy csomó rekapitulálás mellett, melyek, mint azt újból hangsúlyozni kívánom, távolról sem tartanak igényt arra, hogy úttörőnek vagy teljesen önállóknak tekintessenek, megkísérlem, hogy következtetésképpen rámutassak oly irányokra, elvekre és nézőpontokra, amelyek követése által vadászati gazdaságunk úgy országos, mint magánviszonylatban produktívabbá válhatik és elfoglalhatja a magyar termelés sorrendjében azt a helyet, amely véleményem szerint megilleti.

A laikus, sőt még az egyoldalú vagy elfogult sportember is a *vadászatban* csak a *sportot* látja. Még mai is, amikor annak fontos gazdasági vonatkozásai már igazán kétségtelenek. Helyét az erdészeti tudomány jelölte ki legilletékesebben akkor, amikor az erdő *mellékhaszonvételeinek* körébe sorozta és művelésének minden főiskolán tanszéket állított. Nem tartom feleslegesnek erre a szakunkban általánosan ismert tényre és az abból folyó következtetésekre kitérni akkor, amikor speciálisan — és hozzá is fűzhetem: elszigetelten — nálunk Magyarországon az utóbbi időben egy oly irányzat üti fel fejét, amely az erdőgazdaságnak és vadászatnak állítólagos ellentétes érdekeire hivatkozva, kétségbevonja a kettőnek összetartozandóságát és elvindikálni igyekszik az erdőgazdaság vezetőjétől úgy magán, mint országos vonatkozásban a vadászati gazdaság vezetését.

A jelszavak korát éljük és talán a jelszavak között a legdivatosabb ma nemzetközi vonatkozásban a *tervgazdaság* jelszava. Tény, hogy előre elkészített és minden vonatkozásában

kigondolt és megrontott terv nélkül racionális termelés elképzelhetetlen. A legrégebb és talán legtipikusabb tervgazdaság az erdőgazdaság, amely nagy időszakokkal számol és dolgozik természeténél fogva. Legkevésbé tehát éppen erdőgazdáknak kell fejtegetnem a tervszerű gazdálkodás mibenlétét, rendszerét, előnyeit. Én a vadászati tervgazdaságot úgy képezem el, hogy annak alapjait építse ki helyes, cél- és tervszerű vadászati politikájával az államhatalom és az így megadott lehetőségek kereteibe illeszkedjék be a magángazdaság. A kettő egymásra utaltsága kétségtelen és részletesen ki fog tűnni tanulmánysorozatomból fejtegetéseiből.

A tervszerű magyar vadászati gazdálkodás elengedhetetlen alapjának tartom a helyes *vadászati politikát*. Nem hiszem, hogy a vadászati gazdasággal foglalkozó szakközönség velem együtt maradék nélkül meg volna elégedve a mai magyar vadászati politikával. Ha az 1883. évi XX. tc. óta történtek is intézkedések az államhatalom részéről, amelyek a törvény egyes elavult intézkedéseit korszerűvé alakítani igyekeztek, mégis kétségtelen, hogy vadászati törvényünk a vadászati gazdaság mai követelményeinek meg nem felel. Közel ötven évet haladt e törvény megalkotása óta egyebek között a vadászatgazdaság is: e haladás nyilvánvaló ténye mellett elsiklani vagy a törvény idejét mult rendelkezéseit foltozgatással a ma követelményeihez alkalmazni alig lehet. De még kevésbé lehet ettől az eljárástól a *jövőre* kiható átütő eredményeket remélni.

Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy helyes vadászati politika alapját csak modern, a változott viszonyokkal számot vető, de viszont a további változásokhoz is alkalmazható *keret-törvény* képezheti, melynek kereteit korszerű és a mindenkori helyzethez mért *rendeleti* intézkedések töltik ki. A törvénykeret elkészítése, a *jogi alap* lerakása természetesen jogi munka, de a keretek kitöltése, a korszerű és *szakszerű rendeletek* elkészítése már szakmunka: képzett vadászgazdák feladata. Hogy képzett vadászgazda alatt csupán és kizárólag főiskolai vadászatgazdasági képzettséggel bíró erdőmérnököt értek, azt talán külön kiemelnem felesleges is.

A „*res nullius est primi occupantis*” elve a civilizáció mai fokán, évezredekkel megalkotása után, természetszerűleg mind

kevesebb és kevesebb alkalmazást talál. Annál feltűnőbb és kirívóbb ezen elv alkalmazása vadászati törvényünknel. Ma a vad, amelyet a tenyésztő világrajötte pillanatától szinte szünet nélkül óv, gondoz, megfigyel: tehát *hatalmában tart*, nem uratlan tárgy többé a fenti elv klasszikus értelmében, tehát nemcsak és kizárólag azé, aki rajta a foglалás jogát *elejtéssel* gyakorolja. Ha a vadnak, mint jogtárgynak fogalma, különösen egyes vonatkozásokban (váltóvad) nem is fedi még teljesen a „*res alicuius*” fogalmát: a másik oldalon szemben áll ezzel a felfogással a nyílt területen tenyésztett fácán és fogoly, amely füttyszóra jön az etetéshez, mint a csirkék egy baromfifarm szabad kifutójában. Ez utóbbiakra pedig nem hiszem, hogy akadna jogász, aki ráhúzná a „*res nullius*” fogalmát!

A vad, mint jogtárgy helyének kijelölése *egyelőre* a két véglet között a mai vadászatgazdasági és jogi felfogásnak megfelelően, *de a jövőbeni fejlődésnek is tekintetbevételével*, jogi munka. De a vadászati jog *gyakorlásának*, vagyis a *foglalkozás jogának* egyedüli tekintetbevétele egy korszerű új törvény megalkotásánál ma, amikor eltekintve a fentebb kifejtettektől, a vadászterületeken élve befogott vad eladása, vagy egyes kijelölt daraboknak lelövésre való eladása általános gyakorlat: nagyon szerény véleményem szerint is túlhaladott álláspont.

Ha csak addig megyek el, hogy „*res alicuius*”-nak tekintek minden *tenyésztett vadat*: haladtam és oly keretet adtam, amelynek határain belül fejlődés lehetséges. Mert hiszen a vad megváltozott jogi helyzetével együtt természetszerűleg változást kell szenvednie egy csomó jogi következménynek is.

Meg kell változnia elsősorban annak a jogi felfogásnak, amely a *vadorzást*, amely pedig kétségtelenül lopás, *kihágásnak minősíti* és közigazgatási hatóság büntető hatáskörébe vonja ahelyett, hogy a rendes bíróságok hatáskörébe utalná. A helytelen jogi felfogásból következő abszurdum, hogy a vadász, aki hatalmas értéket pusztít el akkor, amikor pl. egy erős bikát vagy borjas tehenet lő, csak jogsértést követ el és ehhez képest néhány pengő pénzbüntetéssel vagy néhány napi szabadságvesztéssel bünhődik, ha a sérelmet szenvedett bevádolja; viszont az a tolvaj, aki ezt az elpusztított vadat megtalálja és eltulajdonítja, — dacára annak, hogy értéke a tenyésztértékhez viszo-

nyítva elenyésző — már Btk. paragrafusaival kerül lopás büntette miatt összeütközésbe és ehhez képest aránytalanul súlyosabban bűnhődik!

Meg kell változnia a *vadkárók megtérítésénél* követett eddigi jogi gyakorlatnak is, amely egyrészt a tenyésztő birtokost a tenyésztett fővadja által okozott kár megtérítésére kötelezi, másrészt azonban a vadászterületéről kiváltott vadjának lelövését ugyanekkor egyáltalában nem akadályozza.

A vadászati törvénynek a *községi* (közbirtokossági és volt úrbéres) *birtokok bérbeadására* vonatkozó paragrafusai is természetesen változtatásokat kívánnak, különösen a 6. §., mely szerint „a bérlő a vadászati jog gyakorlásában csak ezen és a mezei rendőrségi törvény határozatai által korlátozható”. Habár az utóbbi években alkotott különböző törvényhatósági vadászati szabályrendeletek sok olyan intézkedést tartalmaznak, amelyek vadászati politikai szempontból az 1883. XX.-al szemben haladást jelentenek, mégis fontosnak és szükségesnek látszik, hogy hasonló rendeletek kibocsátására vagy generális felhatalmazást adjon a korszerű új törvény, vagy ily szellemben kifejezetten maga intézkedjék. Elsősorban ugyanis kell, hogy gondoskodás történjék a fenti területek *törzsvadállományának*, a haszonbérlet tulajdonképpeni tárgyának, mint tőkének megvédéséről és legalább meghatározott nagyságban változatlan fenntartásáról. Megszűnik vagy legalább megnehezítették ezáltal ezen bérletek egy részén — s talán túlnyomó nagy részén — még ma is korlátlanul űzött rablógazdálkodás, mely végeredményben a közvagyonot pusztítja és egész vidékeken lehetetlenné teszi a tervszerű vadászati gazdálkodást. De ezen túlmenőleg kihatással lesz a törvény ilyen rendelkezése a községek (közbirtokosságok és volt úrbéres) jövedelmére is, mert hiszen evidens, hogy törvényesen védett és kipuhtíthatatlan törzsvadállomány, mint bérlettárgy mellett lényegesen magasabb haszonbérék lesznek elérhetőek a vadászterületek bérbeadásánál. Megfelelő szankciók által — és itt elsősorban a bérlő vagyoni felelősségére, valamint az illetékes fórum (vadászati felügyelőség) javaslatára kimondható teljes vagy részleges vadászati tilalomra gondolok, — a törvény ilyen rendelkezése nem fog csupán írott malaszt maradni, hanem célját el is éri.

A *tilalmi idők* a törvény megalkotása óta különböző változtatásokon mentek át, anélkül azonban, hogy azok mai állapotukban vadászatgazdaságilag feltétlenül kielégítőek volnának.

Véleményem szerint minden más szempont elvetésével valamely vadnem tilalmi idejének megállapításánál a következő tényezők volnának tekintetbe veendőek: 1. Általános vadászatgazdasági szempontok: mint ivarérettség, fejlődési fok, tenyésztési érdek. 2. Értékesíthetőség. 3. A tekintetbejövő vadnem általános védelme különösen teljes kipusztulás, de sőt még elkorcsosulás elől is. 4. Valamely vidék különleges viszonyai.

Ha elsőnek az *őz* tilalmi idejét veszem vizsgálat alá, kénytelen vagyok megállapítani, hogy tilalmi ideje mai kiméréteiben a fenti szempontok egyikének sem felel meg.

Tilalmi idejének kezdete október 16-ika, amely időpont feltétlenül óriási haladás a törvényben megállapított január 15-iki időponttal szemben és minden tekintetben kielégítő: ezzel szemben a tilalmi időnek április 15-ében megállapított befejezése indokolatlanul korai. Ezen időtájt elejtése a legkönnyebb, tehát kipusztításának a rendelet utat nyit vagy legalább elkorcsosulásának gátat nem vet, hiszen az állomány szabályozásának lehetőségét e rendelkezésével teljesen kiveszi a tenyésztő vadászgazdakezéből. A vedlésben lévő baknak fokozott táplálkozásra van szüksége már csak a téli sanyargás és az agancsnövesztés által előállott veszteségek pótlása céljából is, elhagyja még napközben is a védelmet nyújtó fedezéket, kivált a rétekre, takarmányföldekre, vetésekre, leggyakrabban a szomszéd vadászterületre, ahol aztán a tenyészérdekkel vajmi keveset törődő lesipuskás zsákmányává válik. Ezidőtájt még a lelövésre általában érett bak sem érte el távrolról sem teljes testi fejlettségét, tehát értékesíthetőség szempontjából elejtése nem indokolt, agancsa pedig éppen csak, hogy letisztult, de távol áll attól, hogy teljesen beért volna, ami csak az ivarzás kezdetére, július közepére következik be, vagyis elejtése még sportszempontból sem indokolt, még az előtt a vadász előtt sem, aki egyébként csak a trofea minél könnyebb megszerzésének és rikord-terítékeknek híve. Hogy tenyésztési érdek nyomósan esik latba a tilalmi idő ily korai befejezése ellen, azt beláthatjuk akkor, ha meggondoljuk, hogy ivarzása július-augusztus hónapokra esik; ha tehát az erős bakoktól — és az el-

ejtőt túlnyomórészt csak ezek érdeklik — idő előtt megfosztjuk állományunkat, előbb-utóbb el kell következnie a degenerációnak. Évek óta figyelem azt a kilátástalan küzdelmet, amelyet egy csomó vadászgazda folytat őzállományának már régen nem fejlesztése, de csak védelme érdekében és kénytelen vagyok megállapítani, hogy — amennyiben hamarosan törvényes segítség nem érkezik — egyes vidékek őzállományának napjai meg vannak számlálva. Itt csak a tilalmi idő céltudatos rendezése segíthet és véleményem szerint csak úgy, ha ki fog terjesztetni május 3-ig. Ennek a hathetes meghosszabbításnak az őzállomány általános fejlesztése és tervszerű vadászati gazdálkodás lehetősége szempontjából beláthatatlan üdvös következményei lesznek.

Egy csomó anomáliának nyit kaput a törvény és rendeletek hiányossága, amidőn sehol sem utal arra, hogy mit ért borjú, illetve gida alatt? Ha — amint természetszerűleg következik — e néven az egyéves koron aluli darabot jelöli meg, úgy véleményem szerint alapvető hibát követ el, mert megengedi a teljesen kifejeletlen, 4—5 hónapos apróságok lövését, amit sem tenyésztési, sem értékesítési szempontok nem indokolnak. Ha a tervszerűen gazdálkodó vadászgazda állomány-szabályozási érdekekből gyakran rá is van utalva arra, hogy a borjú-, illetve gidaállományba erősebb lelövással nyuljon bele, mégsem történhetik ez rendszeresen és minden válogatás nélkül, vagyis a törvény helyes intézkedése a tenyésztés és értékesítés szempontjából, de a megfelelő vadnem általános védelme szempontjából csak a borjak, illetve gidák generális lelövési tilalma lehet.

A csülkösvad hímjének: a szarvas- és dambikának, őzbaknak lelövésre való érettségét vadászgazdasági szempontból csak az *agancs* minősége határozhatja meg, akár súly, akár az ágak száma alapján. Ha például Afrikában a gyarmati kormányzóságok vadászati rendeletei az elefántbika lelövésének feltételül az agyar bizonyos minimális súlyát köthetik ki és ezt a rendelkezést a legszigorúbb szankciókkal be is tartatják: nem látom be, miért ütköznék egy analóg rendelkezés a mi európai értékes vadunknál különösebb nehézségekbe? Ha nem is az agancssúlyt, de az *agancs ágainak számát* nyugodtan limitálhatná a törvény: egyrészt kevesebb ígéretes bika

és bak fog a tenyésztés érdekeinek rovására a lődüh áldozatául esni, másrészt több önfegyelemhez szokik a vadászok egy bizonyos kategóriája, és pedig éppen az, amely miatt ilyen szigorú törvényes rendelkezésekre szükség van. Nagyon liberálisan gondolkodom, amidőn a (nem visszarakott) lőhető bikát koronás tizesben, a dámbikát sarkantyús lapátosban (sarkantyú alatt a német Schauflerhaken-t értve) és a bakot hatosban állapítanám meg, ismét eltekintve a tenyésztés érdekeit szolgáló kivételektől.

Az *apróvadra* vonatkozólag nagyon szerény véleményem az, hogy sem a nyúl, sem a fogoly, sem a fácán, sem pedig a vízivad mai tilalmi ideje nem helytálló a fentebb kifejtett nézőpontok tekintetében.

A nyúl lövése október 1-e előtt nem indokolt. Bármennyire is közismert az érv, amelyre hivatkozom, mégis meg kell ismételnem: szeptember hónap még beleesik a nyúl fiadzási idejébe és a szeptemberi süldő normális körülmények között még életképes és kifejlődik. Viszont, a szeptemberi hasas anyanyúl, vagy kesztyűnagyságú süldő sem tenyésztési, sem értékesítési szempontból nem kívánatos zsákmány. De nem indokolt a nyúl lövése január 15-e után sem, amikor az ivarzás minden évben és minden körülmények között mindig megkezdődik: a kannyúl bűdös, a nőtény vemhes, tehát — eltekintve a tenyésztési szempontoktól — még pecsenyének sem való már. Az utóbbi években tapasztaltam, hogy nemcsak a nagyobb uradalmak, de még tervszerűen gazdálkodó, felvilágosodottabb vadásztársaságok is beszüntetik vadászataikat január közepével; a törvény ilyen rendelkezése tehát csak szokást szentesítene és gátat vetne annak a rablógazdálkodásnak, amely leginkább községi vadászterületeken dívik, fel nem világosodott, vagy indolens puskások körében. Nemzetgazdaságilag és egy törvényes rendelkezés szempontjából nem lehet komoly érv a városi vadászok ama hírhedt *vasárnapja*, amely az október elsejével végződő és január 16-ával beálló tilalom esetén mintegy négy vadásznaptól fosztaná meg a városi vadászt, viszont úgy öt, mint a fogyasztót a többi vasárnapokon *több* nyúllal kárpótolná!

A *fácánra* vonatkozólag indokoltnak tartanám a kakas tilalmi idejének január 1-ével való kezdetét, a tyúkra pedig a generális tilalom kimondását, amelynek okaira alantabb még bővebben vissza óhajtok térni a kivételes lelövési engedélyek tárgyalásánál. A szárnyasvadnak januárban már etetés és óvás, nem puska való, aminthogy minden tervszerűen kezelt vadászati gazdaságban törvényes rendelkezés nélkül ezt az elvet követik is.

A *fogoly* tilalmi idejének augusztus 15-éig való meghosszabbításáért évek óta küzdök a vadászati szaksajtó hasábjain és következetlen volnék, ha ezen felfogásomhoz, amelyet velem ma már mind többen és többen osztanak, hűtlenné válnék. Az alig röpkes, nyakigláb fogolycsirke augusztus első felében értékesíthetőség szempontjából nem kívánatos zsákmány, de tenyésztés szempontjából ennél sokkal nagyobb kár az, amelyet az öregek kilövése a fejletlen és tapasztalt vezetést kívánó fészekaljnak okoz. Már pedig ennek a kárnak elhárítását a törvénynek kell szorgalmaznia megfelelő intézkedés által, nem bízhatjuk azt a vadász belátására.

Fogolyállományunk elvitathatatlan kríziséről a Magyar Erdőgazda hasábjain az 1930. év folyamán megjelent tanulmányomban elmondottam mindazt, amit fontosnak és követendőnek tartok. Ezt a krízist csak fokozott védelemmel háríthatjuk el, amelynek első és legfontosabb fázisa a vadászati tilalmi időnek szigorúbb törvényes rendezése. Azokat a lehetőségeket, amelyeket a kultúra rohamosan felfelé ívelő görbéje vesz el a vadtól, kötelességünk tőlünk telhetőleg a másik oldalon, ahol módunkban áll, visszaadni. A fokozott pusztítást, amelyet a természeti lehetőségek csökkenése, a vadászati módok és eszközök tökéletesedése, a vadászók számának szaporodása a vadban véghezvisz, csak egy módon paralizálhatjuk: fokozott törvényes védelemmel.

(Folytatjuk.)